

ВІДГУК

офіційного опонента старшого викладача кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумського державного університету, кандидата економічних наук, доцента

Самусевич Ярини Валентинівни на дисертацію **Клименка Максима Вікторовича**

на тему: **«Розвиток екологічного оподаткування**

як складової фінансової політики України»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Актуальність теми дослідження

Сьогодні проблематика збалансування еколого-економічних аспектів господарської діяльності населення є надзвичайно актуальною в контексті забезпечення прогресу сталого розвитку, раціонального природокористування та ефективного використання ресурсів, зменшення ризиків для життя і здоров'я населення. Враховуючи конфлікт інтересів економічних агентів та держави, що виникає у процесі деструктивного антропогенного впливу на екологію, зростає роль інструментів обмеження та компенсації такого впливу на навколишнє природне середовище. У цьому контексті, екологічні податки мають подвійну ефективність: з одного боку, встановлення додаткового податкового навантаження стимулює суб'єктів економіки до екологізації їх діяльності за власний кошт, а з іншого – акумулювання додаткових фінансових ресурсів у бюджеті дозволяє державі та місцевій владі забезпечити додаткове фінансування природоохоронних заходів. Світова спільнота неодноразово демонструвала успішний досвід застосування екологічного оподаткування як у фіскальних, так і в регуляторних цілях, тоді як вітчизняна політика екологічного оподаткування все ще перебуває на стадії становлення. Остаточно невирішеними залишаються питання оцінювання фіскальної та регуляторної ефективності екологічних податків, встановлення дієвих екологічних податкових інструментів, перерозподілу надходжень від екологічних податків в бюджетній системі тощо. Все це підтверджує відповідність теми дисертації М. В. Клименка вимогам сьогодення, теоретичне та практичне значення розроблених результатів.

2. Зв'язок теми дисертації з державними та галузевими програмами та темами

У дисертації М. В. Клименка обґрунтовано теоретико-методичні засади розвитку екологічного оподаткування як інструменту фінансової політики держави, а також практичні рекомендації до його удосконалення з урахуванням кращого досвіду країн ЄС.

Дисертацію здобувачем виконано в контексті плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України. Отримані автором наукові результати, зокрема, розроблені рекомендації щодо імплементації сільсько-господарськими виробниками програми Європейського Союзу «Green Deal» для зменшення

вуглецевого сліду, використано при реалізації проєкту ЄС «Технічна допомога на підтримку впровадження операції «Основний кредит для аграрної галузі – Україна», профінансованого Європейським інвестиційним банком.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Аналіз наукових результатів, наведених у дисертації, свідчить, що розроблені висновки та рекомендації представленого дослідження є аргументованими та характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості. Це забезпечено результатами систематизації та узагальнення дисертантом фундаментальних положень теорії фінансів та економічної теорії, а також використанням широкого комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження та аналізу даних, а саме: індукції, дедукції, аналізу, синтезу, абстрактно-логічного, діалектичного методів, методу аналогій, статистичного, графічного, табличного, кореляційно-регресійного аналізу, розрахунково-графічного методу.

Достовірність отриманих наукових результатів, висновків і рекомендацій, засвідчується їх апробацією на чотирьох міжнародних наукових і науково-практичних конференціях за профільною тематикою та переліком власних наукових праць дисертанта.

Під час проведення досліджень дисертант використав закони України, звітно-аналітичну інформацію Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Державної служби статистики України; дані Євростату, Групи Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку; результати досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців щодо розвитку екологічного оподаткування в контексті реалізації фінансової політики держави.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертації, аналіз опублікованих наукових праць дає підстави стверджувати, що основні наукові положення, висновки та рекомендації мають наукове та практичне значення.

Найбільш вагомими у науковому значенні є такі результати дисертації, що містять елементи наукової новизни:

1. Удосконалений автором інструментарій оцінювання впливу навантаження з екологічних податків на рівень викидів забруднюючих речовин, застосування якого дозволило визначити регуляторну ефективність екологічного оподаткування в Україні та обґрунтувати напрями управління податковим навантаженням для максимізації дієвості екологічного оподаткування.

2. Підхід до визначення ролі екологічного оподаткування у комплексі податкового навантаження за основними економічними функціями, реалізований шляхом розрахунку

ефективних податкових ставок, що дозволило оцінити ступінь та структуру податкового навантаження в Україні у порівнянні з практиками європейських країн.

3. Вдосконалені методичні засади бюджетування екологічних податків за допомогою системного розподілу ресурсних платежів в Україні з урахуванням підходів національної та зарубіжної практики до класифікації податкових баз екологічних податків. Це створило підґрунтя для гармонізації системи бюджетування екологічних податків в Україні у відповідності до європейських стандартів.

4. Розширений автором підхід до трактування сутності поняття «система екологічного оподаткування», який відрізняється від існуючих врахуванням компенсаторної спрямованості екологічних податків за рахунок визначення необхідності витрачання податкових надходжень від екологічних податків на фінансування заходів зі збереження та відновлення навколишнього природного середовища.

5. Обґрунтована автором емпірична модель реформування екологічного оподаткування в Україні, що комплексно враховує різні варіації інструментів обмеження викидів парникових газів та особливості їх застосування у вітчизняних умовах.

6. Значний практичний інтерес має розвинутий автором методичний інструментарій оподаткування викидів парникових газів шляхом трансформації підходу до визначення податкових баз і податкових ставок та застосування екологічних податків на етапі використання енергетичних продуктів. Це дозволяє підвищити регуляторну ефективність екологічних податків у скороченні впливу на довкілля та підвищити їх фіскальний потенціал.

7. Поглиблені автором методичні засади розвитку механізму екологічного оподаткування в Україні, зокрема, щодо бюджетного розподілу надходжень від екологічних податків, які дозволяють збалансувати інтереси всіх стейкхолдерів у системі екологічного оподаткування та забезпечити зростання ефективності використання надходжень від екологічних податків.

Отже, з вищенаведеного бачимо, що всі наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації є обґрунтованими, логічно і концептуально поєднаними.

5. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Результати вивчення дисертації та опублікованих праць засвідчують значущість отриманих результатів, що підтверджуються можливістю широкого застосування розробленого в дисертації науково-методичного інструментарію як у проведенні подальших наукових досліджень, так і у практичній діяльності. Отримані результати дисертації спрямовані на вирішення науково-практичної проблеми.

Теоретична цінність наукових результатів дослідження полягає в поглибленні існуючих підходів та розробленні інноваційних напрямів вирішення наукової проблеми удосконалення

теоретичних засад, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення екологічного оподаткування для реалізації стратегічних цілей фінансової політики держави.

Практична цінність наукових результатів полягає в тому, що основні наукові положення дисертації є методичними розробками, а також практичними рекомендаціями щодо вдосконалення податкового інструментарію обмеження деструктивного впливу економічних агентів на стан навколишнього природного середовища механізмів екологічного оподаткування для підвищення ефективності фінансової політики держави. Наукові і практичні результати дисертанта можуть бути використані Міністерством фінансів України, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Державною податковою службою України, органами місцевого самоврядування та іншими економічними агентами.

6. Повнота викладення основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача

На основі ознайомлення із текстом дисертації та опублікованими працями можна зробити висновок про достатньо широке та повне оприлюднення основних результатів дисертації, висновків і пропозицій у наукових виданнях.

Основні результати дисертації опубліковано в 9 наукових працях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, стаття у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, стаття в іншому науковому виданні, 4 публікації у збірниках матеріалів конференцій.

В опублікованих працях розкривається сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни. У дисертації М. В. Клименка використано лише ті результати досліджень, які були одержані ним особисто. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають встановленим вимогам.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами перевірки дисертації М. В. Клименка на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та недоліки дисертації

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію М. В. Клименка, вважаю за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. Підсумком проведеного автором дослідження з оцінювання впливу податкового навантаження з екологічних податків на стан довкілля в Україні (с. 136–145 дисертації) є пропозиції щодо використання досвіду Швеції та Данії для підвищення ефективності екологічного оподаткування. Пропозиції виглядали б більш обґрунтованими при проведенні аналогічних розрахунків для інших країн світу та вибору в якості бенчмарків країн з найбільш високою дієвістю екологічних податків, а також обґрунтуванні механізмів адаптації податкових інструментів, враховуючи суттєво різні передумови України та пропонованих країн.

2. Позитивно оцінюючи викладені автором пропозиції щодо перерозподілу надходжень від сплати екологічного податку у відповідності до принципу субсидіарності (с. 160–161 дисертації) зазначимо, що авторські пропозиції виглядали б більш комплексними за умови конкретизації механізмів витрачання надходжень від екологічних податків шляхом визначення переліку дозволених напрямів використання коштів та інструментів контролю за цільовим використанням коштів.

3. Оцінюючи ефективні ставки екологічних податків (с. 169–170 дисертації) автор концентрується лише на податкових ставках на викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, залишаючи поза увагою інші інструменти екологічного оподаткування та рівень екологічного оподаткування в цілому. Це значно звужує спектр дослідження та не дозволяє порівняти ефективність податкових інструментів в Україні для визначення саме тих, які потребують першочергової трансформації.

4. Запропонована в роботі методика трансформації механізму оподаткування викидів оксиду вуглецю в Україні (с. 180–188 дисертації) є досить комплексною та має широкі перспективи до впровадження. Автором визначено податкові ставки оподаткування енергоносіїв, виходячи з поточного та прогнозного рівнів оподаткування викидів оксиду вуглецю в Україні (додаток Г), причому в роботі не наведено принцип визначення прогнозних ставок. Робота б значно виграла при обґрунтуванні податкових ставок, виходячи з досвіду країн ЄС, враховуючи вимоги щодо гармонізації податкового законодавства та отримані автором результати розрахунку ефективних податкових ставок на викиди забруднюючих речовин в Україні та ряді країн ЄС.

5. Дискусійною видається пропозиція автора щодо диференціації ставок екологічного податку в залежності від рівня «забрудненості» регіону (с. 202–203 дисертації), впровадження якої може призвести до зростання рівня тінізації екологічного оподаткування, поширення схем незаконної оптимізації екологічних податків, а також поглиблення рівня нерівномірності добробуту населення.

6. Вдалим підсумком роботи є запропонована модель реформування екологічного оподаткування в Україні (рис. 3.18, с. 200–205 дисертації), яка містить широкий комплекс

заходів з обґрунтуванням очікуваних наслідків від їх впровадження. Водночас, доцільно було б конкретизувати часові горизонти та послідовність імплементації запропонованих заходів.

Однак, висловлені побажання та зауваження не применшують високий науково-теоретичний рівень проведеного дисертантом дослідження.

9. Загальна оцінка дисертації та її відповідності встановленим вимогам

Оцінюючи результати дисертації Клименка Максима Вікторовича на тему: «Розвиток екологічного оподаткування як складової фінансової політики України», варто відзначити, що наукова робота є завершеним в межах поставлених завдань, комплексним і самостійно виконаним дослідженням.

Зміст і структура дисертаційного дослідження відповідають обраній темі і забезпечують досягнення мети і вирішення поставлених наукових завдань. Винесені на захист пункти наукової новизни, практичні рекомендації та висновки є достовірними і повністю розкриті в роботі. Тематика дисертації є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного значення.

Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація на тему: «Розвиток екологічного оподаткування як складової фінансової політики України» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а здобувач – Клименко Максим Вікторович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа і страхування» (галузь знань 05 «Управління та адміністрування»).

Офіційний опонент:

**старший викладач кафедри
бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумського державного університету,
кандидат економічних наук, доцент**

Ярина САМУСЕВИЧ

